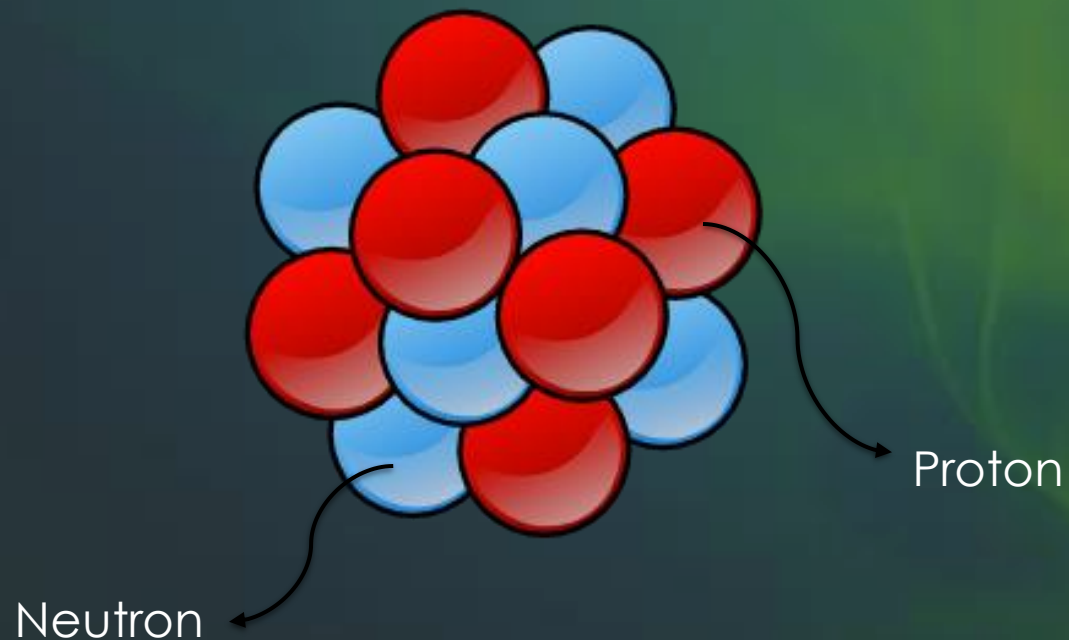

ფერადი და
არომატული
ურთიერთქმედება

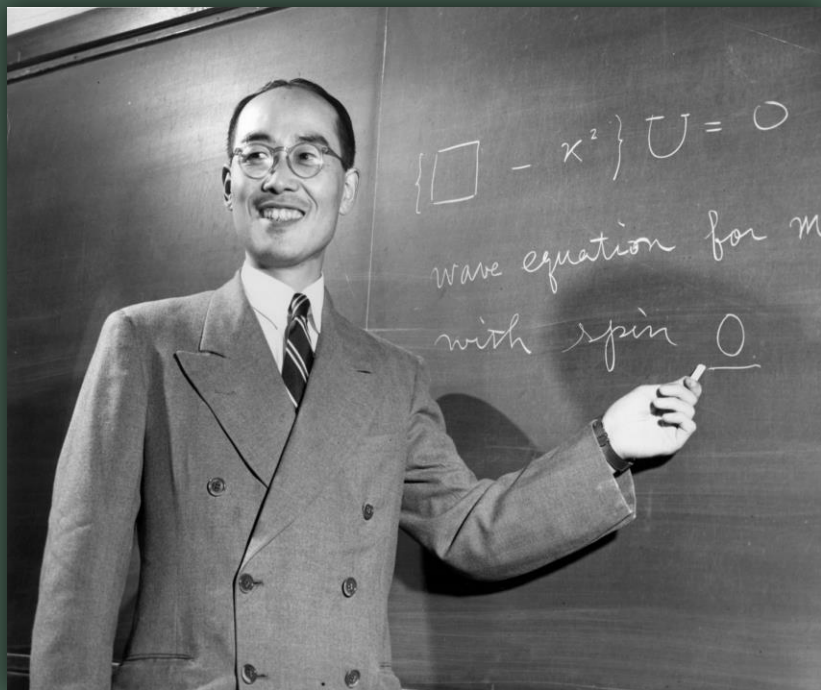
ანი გირგვლიანი

- 1932 წ - ატომბირთვის შედგენილობა ცნობილია და საჭიროა ძალა, რომელიც მას შეკრავს.

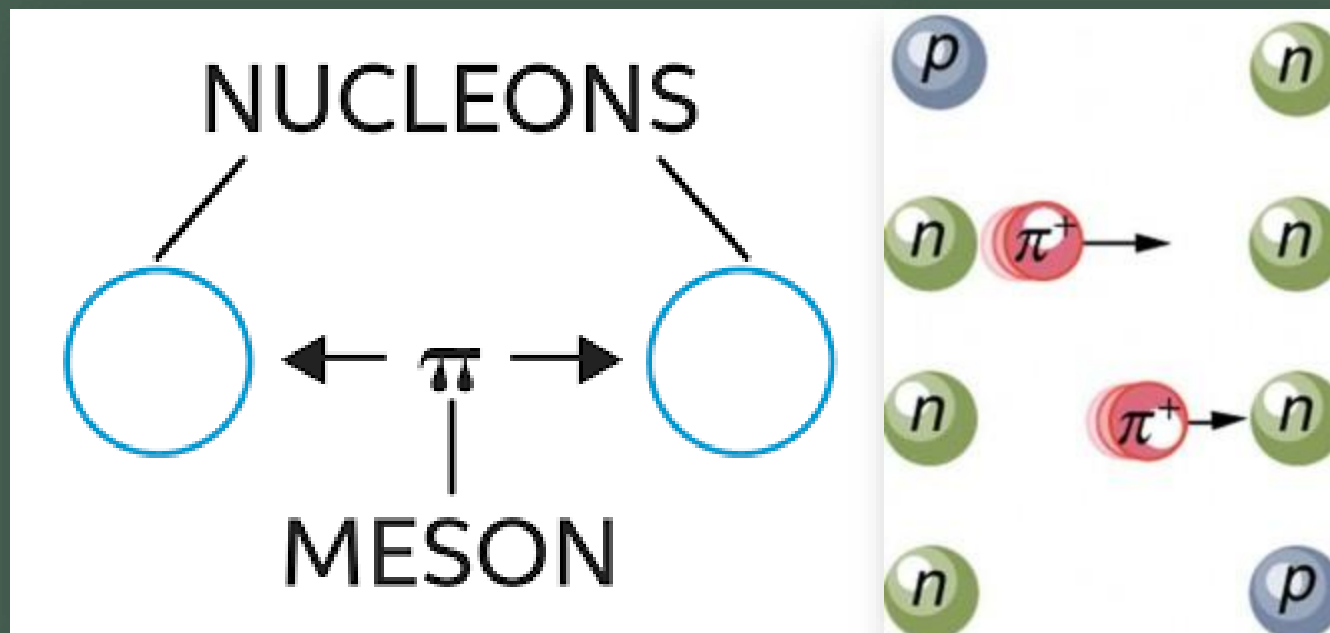
ახალი ძალა უნდა იყოს:

- ნუკლონებს შორის მოქმედი.
- მცირე-ბირთვის მანძილებზე მოქმედი.
- ელექტრულ განზიდვაზე ძლიერი.

Hideki Yukawa (1907-1981)

იუკავას მეზონები - შუალედური
ნაწილაკები ბირთვული ურთიერთქმედების
გადამტანებად

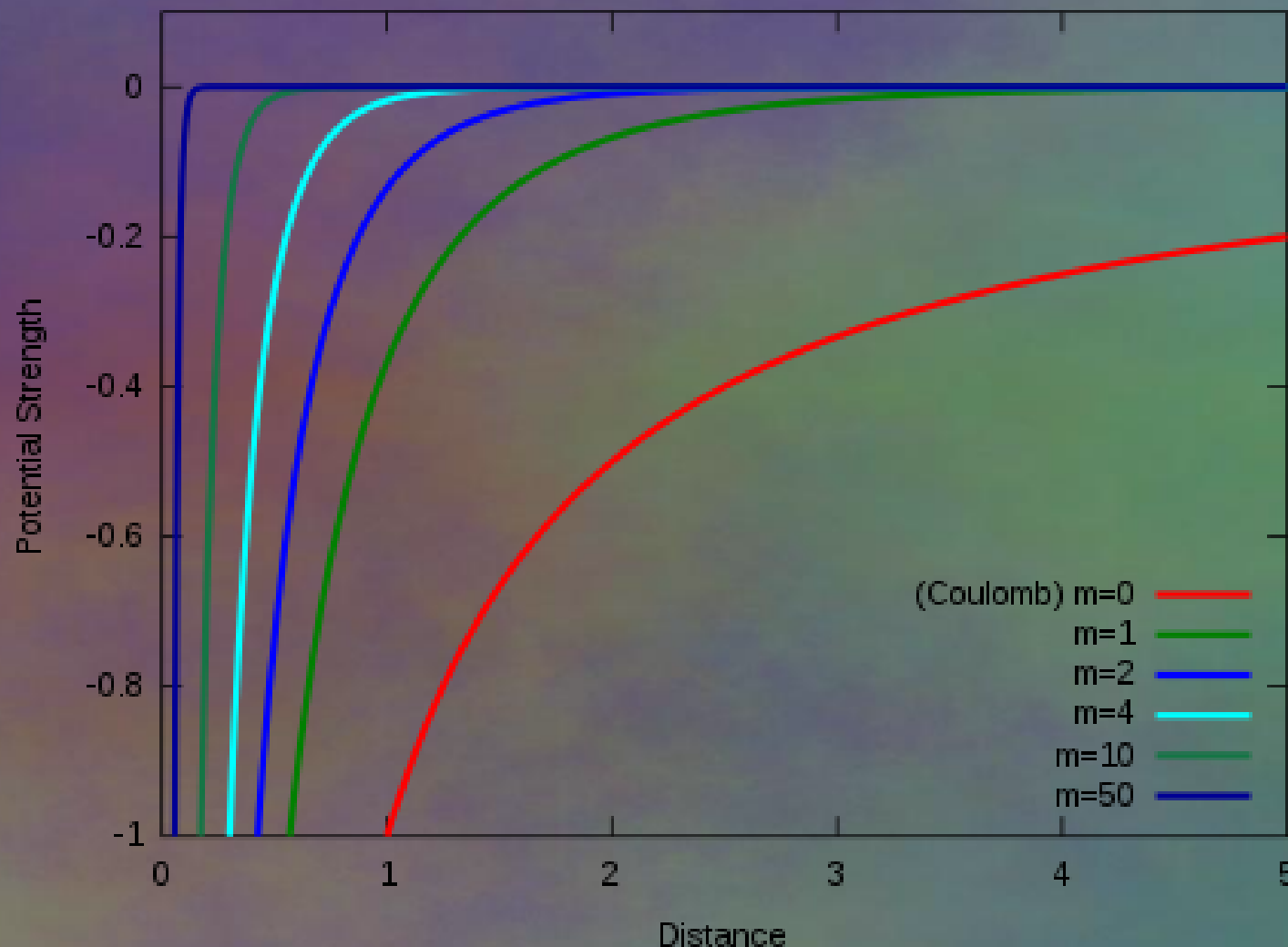
ბირთვში ნუკლონებს შორის
მოქმედი ძლიერი
ურთიერთქმედების ძალა
აღიწერება იუკავას
პოტენციალით

$$U(r) = -g^2 \frac{e^{-kr}}{r}$$

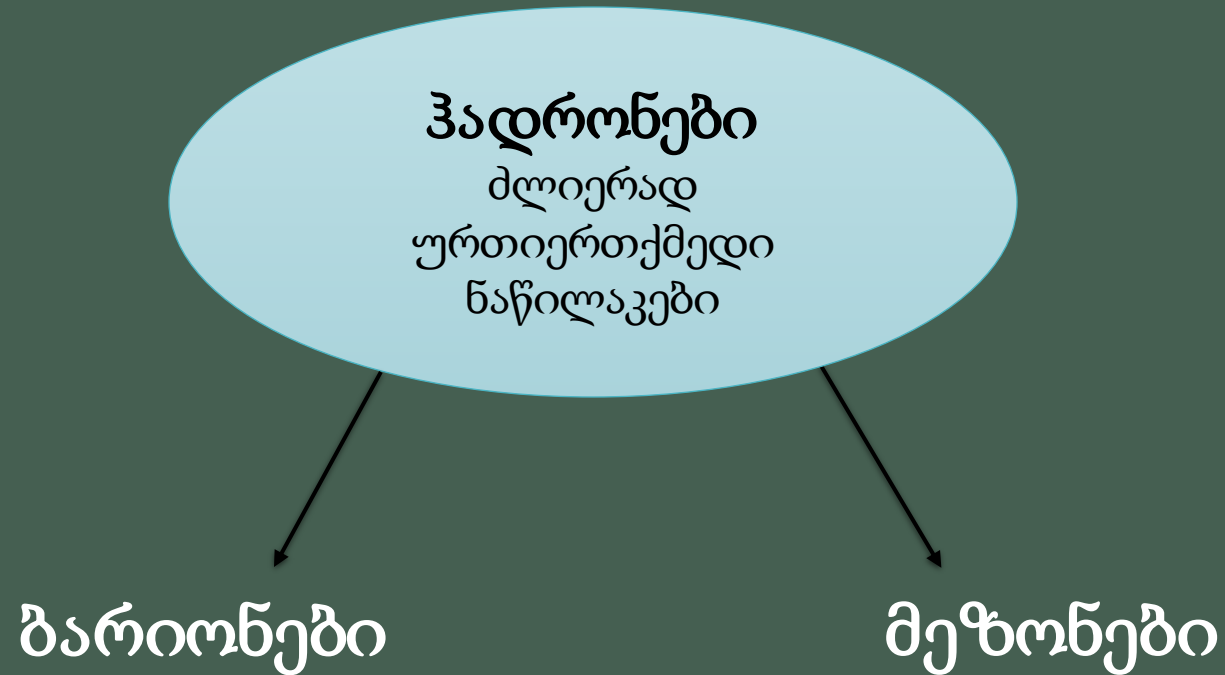
$$k = \frac{mc}{\hbar}$$

m - მასის განზომილების მქონე
სიდიდე
 g - ურთიერთქმედების
ინტენსივობის მახასიათებელი

A comparison of Yukawa potentials with various values of m

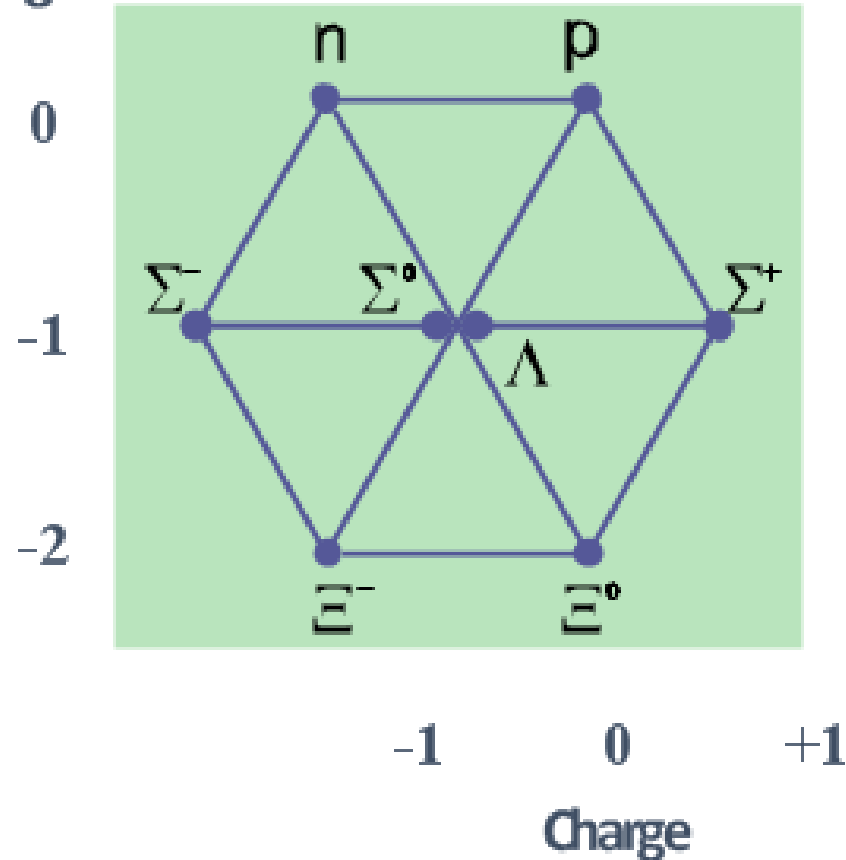
რვაობითი გზა-(1961, Murray Gell-man, Yuavl Neeman)

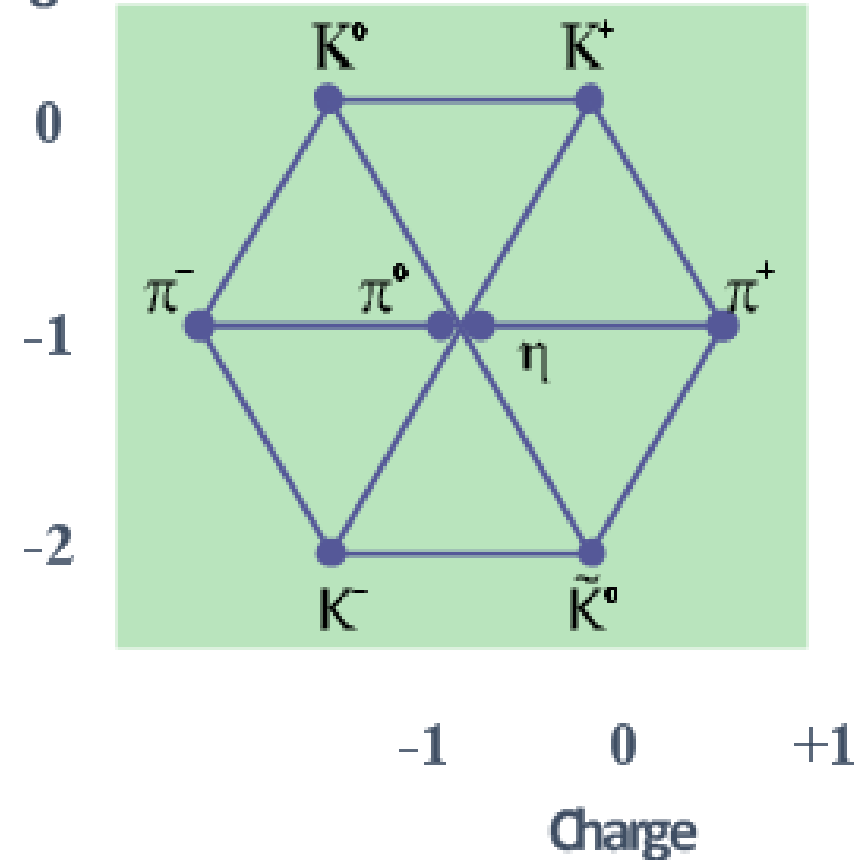
გელმანი და ნეემანი ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად ქმნიან სქემებს, სადაც ბარიონები და მეზონები თავიანთი თვისობრიობის მიხედვით გარკვეულ გეომეტრიულ ფიგურებზეა განლაგებული

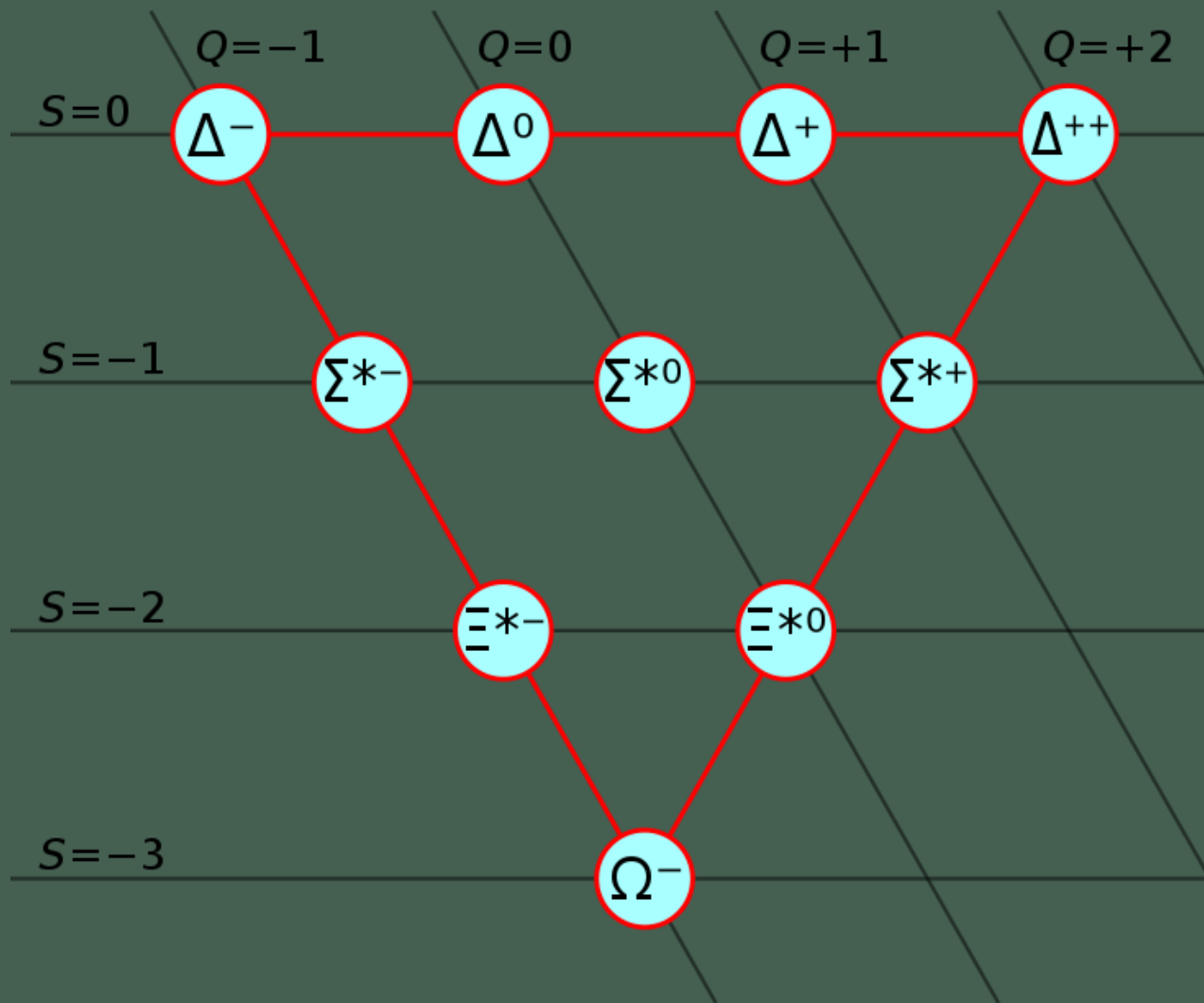
ბარიონებისა და მეზონების ოქტეტები

Strangeness

Strangeness

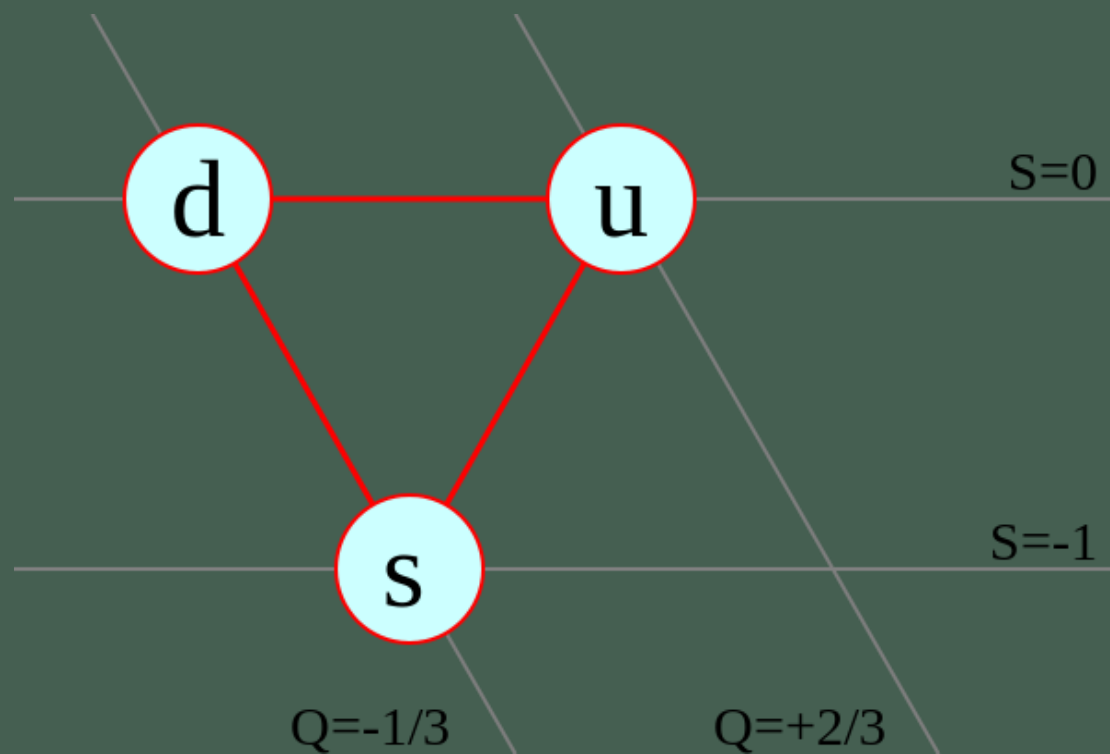

ბარიონების დეკუპლეტი, რომლის სტრუქტურამაც იწინასწარმეტყველა ახალი, ომეგა ბარიონის არსებობა

უცნაურობა (strangeness)- ახალი კვანტური რიცხვი, რომელიც შემოიტანეს გელმანმა და ნიშიჯიმამ ზოგიერთი ნაწილაკის "უცნაური" ყოფაქცევის ასახსნელად. უცნაურობა ინახება ძლიერ ურთიერთქმედებაში.

კვარკული მოდელი და არომატული სიმეტრია

რვაობითი გზის ჰადრონული მულტიპლეტები დაფუძნებულია სამი სხვადასხვა არომატის კვარკის ტრიპლეტურ სტრუქტურაზე

კვარკული მოდელის მიხედვით:

- ყოველი ბარიონი შედგება სამი კვარკისგან (ანტიბარიონები სამი ანტიკვარკისგან).
- ყოველი მეზონი შედგება კვარკისა და ანტიკვარკისგან.

The creator likes group theory 😊

$SU(3)$

$SU(3)$ flavour
არომატული
სიმეტრია

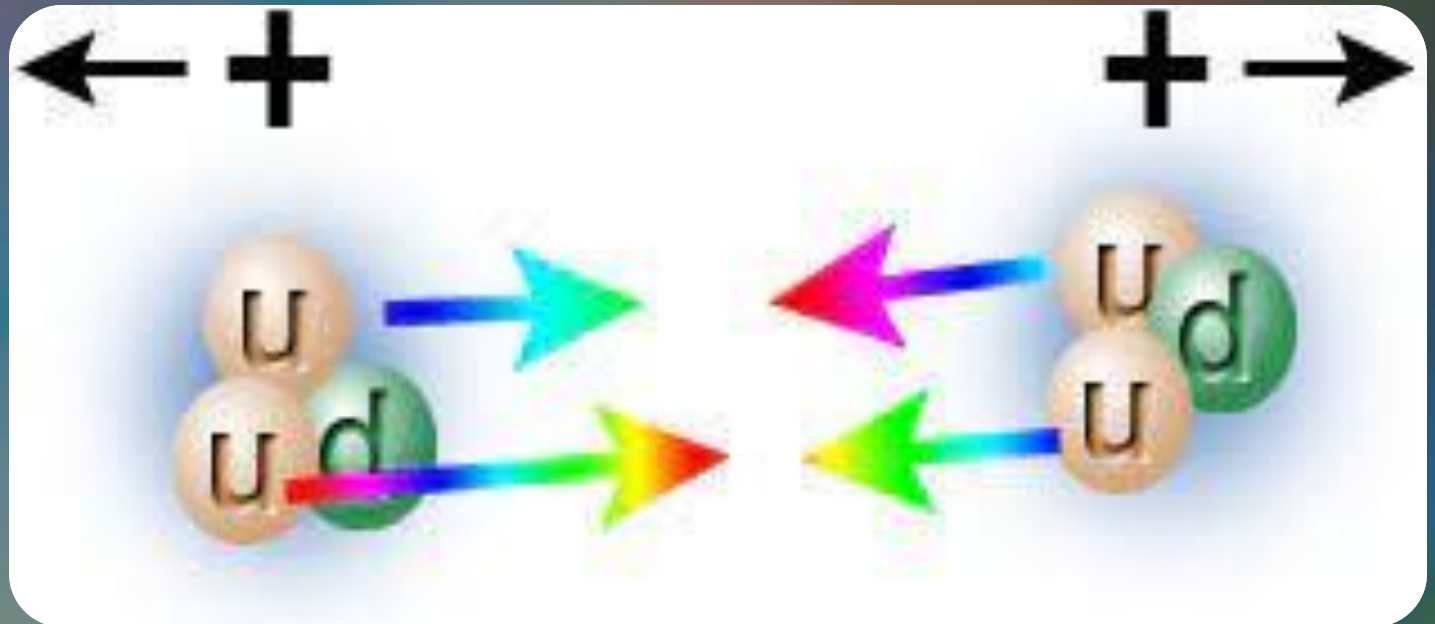
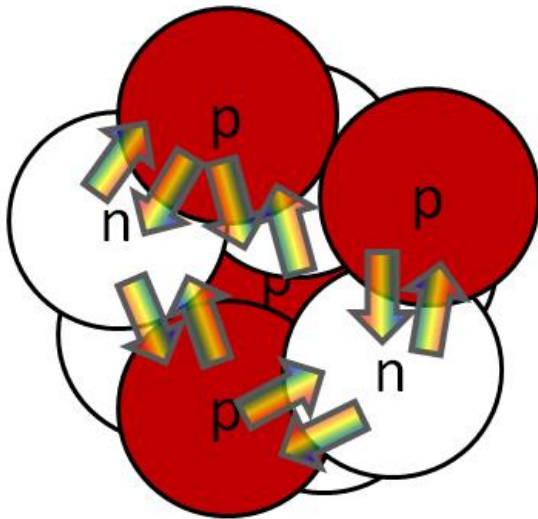
არაზუსტი სიმეტრია, რომელიც
ითვალისწინებს მხოლოდ
სამ, შედარებით მსუბუქ კვარკს.

$SU(3)$ color
ფერადი
სიმეტრია

კვანტური ქრომოდინამიკის
(QCD) ზუსტი ყალიბური
სიმეტრიის ჯგუფი.

ფერის მუხტი

- სხვადასხვა ფერის კვარკები ძლიერად ურთიერთქმედებენ ერთმანეთთან გლუონების გაცვლით, ხოლო ძალა, რომლითაც ბირთვული ბარიონები (პროტონი, ნეიტრონი) არიან შეკავშირებული ძირითადი ძლიერი ძალის ნარჩენს წარმოადგენს.

$SU(3)$ – special unitary group of degree 3

$$\lambda_1 = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}, \quad \lambda_2 = \begin{pmatrix} 0 & -i & 0 \\ i & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}, \quad \lambda_3 = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 0 & -1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 \end{pmatrix},$$

$$\lambda_4 = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & 0 \end{pmatrix}, \quad \lambda_5 = \begin{pmatrix} 0 & 0 & -i \\ 0 & 0 & 0 \\ i & 0 & 0 \end{pmatrix},$$

$$\lambda_6 = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 0 \end{pmatrix}, \quad \lambda_7 = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & -i \\ 0 & i & 0 \end{pmatrix}, \quad \lambda_8 = \frac{1}{\sqrt{3}} \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & -2 \end{pmatrix}.$$

- 3x3 უნიტარული, უნიმოდულარული მატრიცების ჯგუფი (მობრუნებები კომპლ. სივრცეში)

- უნიტარობის პირობა:

$$\hat{U}^\dagger \hat{U} = 1$$

ს უნიტარული მატრიცაა, თუკი მისი ერმიტულად შეუღლებული შებრუნებულს ემთხვევა.

- 3x3 კომპლექსურ ელემენტებიან მატრიცას აქვს 8 ნამდვილი დამოუკიდებელი პარამეტრი, შესაბამისად ჯგუფს აქვს რვა გენერატორი - გელმანის მატრიცები.

ასიმპტოტური თავისუფლება და კონფაინმენტი

- ძალიან მცირე მანძილებზე კვარკები ასიმპტოტურ თავისუფლებაში არიან - ასეთ დროს მათ შორის არსებული ურთერთქმედების ინტენსივობა იმდენად მცირეა რომ ისინი თითქოს არც ურთიერთქმედებენ.
- კონფაინმენტი გვხვდება ორი ტიპის: ფერის კონფაინმენტი და კვარკული კონფაინმენტი (ასიმპტოტური თავისუფლების შებრუნებული ეფექტი).
- ბუნებაში დაკვირვებადი არცერთი თავისუფალი ნაწილაკი არ არის ფერადი.

მადლობა ყურადღებისთვის